

Bekjendtgjørelse

1812

fra

det kongelige danske Videnskabers Selskab,

angaaende

de i Aaret 1811 indkomne Premie-Eskninger

og

dets andre Forhandlinger,

samt

nye Priis-Opgaver for Aaret 1813.

I. De forhen udsatte Priis-Spørgsmaales Bedømmelse.

For Aaret 1811 har Selskabet for alle dets Classer udsat Priisopgaver, hvilke i det trykte Programme ere bekendtgjorte.

I den matematiske Classe var udsat et for Navigationen og den matematiske Geographie meget vigtigt Spørgsmaal om at udfinde fastere, vissere og paa Erfaring grundet Theorie for Magnetaalens saavel Misvisning som Helling, end den hidtil bekendte. Selskabet har havt den Fornøielse at modtage et meget stort og vidtløftigt, men særdeles vel skrevet Priisskrift om den Sag tilligemed et magnetist Atlas, indeholdende Misvisningens og Hellingens krumme Linier til forskiellige Aar. Med megen Fliid har Førfatteren igiennemgaaet og anført de nyeste og bedste Observationer af Cook, le Gentil,

Chabert, d'Entrecasteaux, de la Peyrouse, Vancouver, Humboldt, Krusenstern og flere. De nautiske Observationer, som flere duelige Danske Söemænd have anstillet i de ostindiske og vestindiske Farvande, har han og havt til Eftersyn. Med megen mathematisk Kundskab, har han vidst at benytte og at sammenligne denne store Masse af Iagttagelser, og med stor Skarpsindighed har deraf uddraget rigtige Slutninger og opdraget de magnetiske krumme Linier. Han har beviist, at tvende magnetiske Poler ej ere tilstrækkelige til at forklare Phänomenerne, og de magnetiske krumme Liniers Böi-ninger; men at man maae antage fire magnetiske Poler. Selskabet har fundet, at denne duelige Forfatter med megen Skarpsindighed og Lærdom har besvaret det fremsatte Spørgsmaal, saavidt det for nærværende Tiid er muligt, og udvidet vore Kundskabers Grændser i denne Sag; af den Aarsag har det tilkiendt ham den udsatte Belønning, Selskabets Medaille i Guld.

Ved den forseglede Seddels Aabning befandres Forfatteren til denne kronede Afhandling at være Hr. *Christopher Hansteen*, Lærer i Mathematik ved Frideriksborgs lærde Skole. Det er Selskabet meget kiært, at det ved denne Leilighed har lært at kiende denne lærde og talentfulde unge Mand fra en saa fordelagtig Side.

I den *physiske Classe* var for 1811 udsat det Spørgsmaal om at udfinde flere og sikkrere Prövemidler (reagentia) til chemisk Under-søgelse af Planternes Bestanddele. Herom var indkommet en Afhandling i det tydske Sprog med Devise: *Chemia etiam sollicitissima vix potest retinere dotes simplicum herbarum illibatas.*

Selskabet har troet at ovenmeldte Prisopgave er af megen Vigtighed, men tillige vanskelig og vidtløftig at besvare. Af den Aarsag har det paa nyt udsat dette Spørgsmaal for Aaret 1812; hvoraf

da følger, at dette Prisskrivt først kan tages under Bedømmelse i Begyndelsen af 1813.

Ligeledes er om Planternes Prøvemidler indkommet en anden Afhandling i det franske Sprog med Devise: *Mon plaisir est tout dans le travail, qui tend au soulagement de l'humanité souffrante et à l'avancement de la science.* Af ovenanførte Aarsag kan dette Prisskrivt ej eller foretages förend i Januar 1813.

For Aaret 1810 var i den physiske Classe fremsadt en Opgave om Forholdet imellem Electricitet og Magnetisme, hvilke ere lige mærkværdige i Ligheden og Uligheden i deres Kræfters Ytringer. Et Svar paa dette Spørgsmaal, skrevet i det franske Sprog og med Motto: *L'électricité est un état exalté; le magnetisme est l'état naturel du meme fluide,* er først indløbet i Julimaaned 1811, og altsaa mere end et halv Aar sildigere end det burde, og kan derfor ikke komme i Betragtning.

I den historiske Classe var for 1811 forlangt med historisk Critik at undersøge og med passende Exempler at oplyse, af hvilken Kilde det gamle skandinaviske Sprog med Sikkerhed kan udledes, samt hvilke ere dets Forhold til de nordiske og germaniske Dialecter. Herom var indkommet et Prisskrivt. Den historiske Classe fandt, at denne Afhandling var meget vel skrevet. Classen berettede, at den unævnte Forfatter havde henvendt sig til den med Anmodning, at Esknings-Tiden maatte udsættes et Aar til Udgangen af 1812, da han imidlertid med største Flid og Omstændelighed kunde besvare Spørgsmaalet. Classen anbefalede denne Begiæring, og Selskabet samtykkede den forlangte Udsættelse.

I den philosophiske Classe var for Aaret 1811 forlangt en tydelig og nøjagtig Beskrivelse over et almindeligt og characteristisk Sprog

og en Underretning om Maaden, paa hvilken et saa ønskeligt Sprog kunde udføres.

En meget agtværdig og skarpsindig Forfatter Hr. Professor *Schmidt* i Dillingen har til Selskabet indsendt deels trykte deels haandskrevne Afhandlinger om Pasigraphie.

- 1) *Lingvæ universalis et novæ illius methodi descriptio.* Et Haandskrift underskrevet af Hr. Professor Schmidt.
- 2) Trykte Skrifter.
 - a. Volständige Wissenschaftliches Gedankenverzeichnis zum Behufe einer algemeine Schriftsprache. Dillingen 1807.
 - b. Grundsätze für algemeine Sprachlehre. Dillingen 1807.
 - c. Cogitationumclator.
 - d. Von den bisherigen Versuchen eine algemeine Schriftsprache einzuführen.
 - e. Abrégé complet du tableau scientifique des idées par Mr. Schmidt, à Dillingen 1810.
 - f. Synopsis cogitationumclatoris scientifici. Dillingen 1810.
 - g. Samme Værk i det tydske Sprog.

I hvor megen Agt Selskabet end haver for denne skarpsindige Forfatters vigtige og heldige Bestræbelser i Pasigraphien, saa har det dog ej kunde ansee ham som en Sameskende eller Concurrent til Prisopgaven, da hans Navn er bekiendt og hans Afhandlinger trykte, hvorved han ej længere staaer under Selskabets private, men den hele lærde Republiks offentlige Domstol.

Om det almindelige Sprog ere indkomne trende andre haandskrevne Afhandlinger med forseglede Seddeler og paaskrevne Motto.

En latinsk Afhandling med Devise: *est quodam prodire tenus, si non datur ultra;* og en dansk med Paaskrift: *aggressis labor arduus,*

via tentanda est. Forfatteren til den første synes rigtigheden at have indseet Forskiellen imellem et characteristisk videnskabeligt Sprog og Pasigraphie, endskiönt han tillige handler om den anden; men da han fast mistvivler om det førstes Mulighed uden for den rene Mathematik, og de Bemærkninger, som han i den Henseende har gjort, deels indskrænke sig til Logiken og Ontologien, deels i enkelte Opgavers Behandling, vel vise megen Indsigt og Skarpsindighed; men har dog hverken i Almindelighed beviist Sagens Umuelighed, eller langt mindre paa den anden Side dens virkelige Muelighed, og derved i det hele ej gjort noget betydeligt Fremskridt til dens Afgiörelse, saa beklager Selskabet, at det ei kan tilkiende ham Prisen.

Hvad den danske Afhandling angaaer, saa er en stor Deel deraf Hoved-Spörqsmaalet uvedkommende, og den övrige har ikkun Pasigraphie til Formaal, hvorum Forfatteren har handlet meest historisk, med nogle adspredte og fragmentarisk tilföiede Bemærkninger. Denne Afhandling kan derfor endnu mindre end den foregaaende ansees for fyldestgiörende.

II. De i Selskabets Forsamlinger oplæste Afhandlinger og nye valgte Medlemmer.

Fra den 1 November 1811 til 17 Julii 1812 ere i Selskabets Möder forelæste fölgende Afhandlinger.

Selskabet havde i afvigte Aar valgt den berömte Svenske Chemiker Professor *Bertzelius* til sit udenlandske Medlem. Han har til Selskabet indsendt en vakker Afhandling om de bestemte Proportioner i Legemernes Bestanddele, hvilken blev forelæst i Selskabets Möder den 22 November og den 6 December 1811.

Den 20 December fremlagde Biskop *Münter*, Commandeur af Dannebrogen, trede Breve fra Athenen, hvoraf i Særdeleshed det ene indeholdt interessante Efterretninger om de Opdagelser af gamle Statuer, som i Begyndelsen af dette Aar ere giorte iblant Ruinerne af Jupiters Panhellenii Tempel paa den östlige Pynt af Öen Ægina.

Den 3 Januar 1812 forelæste Etatsraad og Professor *A. Kall*, Ridder, en Afhandling, indeholdende Formodninger om Elephant-Decorationens förste Anvendelse og Elephant-Ordenens förste Oprindelse.

Den 17 Januar fremlagde Etatsraad og Professor *Bugge*, Ridder, Resultaterne af de i Aaret 1811 paa det Kongelige Observatorium anstillede Observationer paa Planeterne Uran, Saturn, Ceres og Mars, samt disse Planeters deraf beregnede Længder og Breder, og deres Oppositioner med Solen. Desuden bleve anförte det observerte Sommersolhverv, syv Jupiters Drabanteres Formørkelser; en Maane-Formørkelse, og trede Fixstjerners Bedekning af Maanen.

Den 31 Januar forelæste Professor og Sognepræst *Fabricius* en nöiagtig Beskrivelse om Grönlandernes Landdyr, Fugle- og Fiskefangst og de dertil henhörende Redskaber.

Den 14 Februar fremlagde Etatsraad og Professor *Bugge*, Ridder, sine Observationer paa den skönne og mærkelige Comet, som her har været observeret fra den 27 August 1811 til den 29 Januar 1812, de deraf beregnede Cometens Rectascensioner og Declinationer, dens Længder og Breder, samt et Udkast til dens paraboliske Bane-

Den 28 Februar forelæste Etatsraad *Bugge* Slutningen af Afhandlingen om Cometen i Aaret 1811 og 1812.

Den 13 Marts forelæste Biskop *Münster*, Commandeur af Dannebrogen, adskillige Breve fra det nyligen oprettede Joniske Videnskabernes Academie, indeholdende flere interessante litterariske Efterretninger.

Den 3 April forelæste Professor og Doctor *P. E. Müller* Begyndelsen af sin Afhandling om den islandske Historieskrivnings Oprindelse, Fremgang og Undergang.

Den 17 April forelæste Professor *P. E. Müller* Slutningen af ovenmeldte Afhandling.

Den 15 Mai forelæste Etatsraad og Deputeret i Oeconomie- og Commerce-Collegiet *Schmidt-Phiseldék*, Ridder af Dannebrogen, Betragtninger om Lovgivningen for Opdragelses-Væsenet, dens Beskaffenhed og Grændser.

Til indenlandsk ordentlig Medlem har Selskabet valgt Hr. Major *von Steffens*, Ridder af Dannebrogen, og Lærer i Mathematik ved Ingenieur-Corpset.

Af fremmede og berømte Videnskabsmænd har Selskabet valgt til sine udenlandske Medlemmer i December 1811.

Hr. Professor *Heyne*, i Göttingen, Ridder af den westfalske Krone.

Hr. Professor *Heeren*, i Göttingen.

Hr. Hofraad *Böttiger*, i Dresden.

III. Selskabets andre Arbejder og Forhandlinger.

Paa Trykningen af Videnskabernes Selskabs Skrivters 6 Binds 2 Hæfte er der begyndt.

Hr. *Beautemps-Beaupres*, hydrographisk Astronom, anden Forstander ved Söecarte-Archiver (Hydrographe Souchef du depôt de la Marine) Medlem af Institutet, har tilskrevet Selskabet og anmoder om et fuldstændigt Sæt af alle de under dets Bestyrelse udgivne geographiske Carter; saaledes som samme have været afsendte til det Keiserlige Videnskabernes Institut i Paris. Denne Begiæring har Selskabet med megen Beredvillighed og Fornöielse samtykket.

Lieutenant *Berthouch* i den kongelige Söeetat har tilmeldt Selskabet, at en Uhrmager i Slesvig *Lorcntzen* har opfundet et Loguhr, og han forespørger, om dette maatte indsendes til Selskabet. Omendskiönt den herværende duelige Uhrmager *Sparrevogn* allerede har opfundet et meget godt Loguhr, saa dog vil det være Selskabet angennem at vordé underrettet om den Vej, som en anden Kunstner har gaaet for at naae samme Maal, nemlig om Natten og i meget haardt og mörk Veir med större Sikkerhed at bestemme Skibets Fart og Hastighed.

Den lærde Islænder *Olafsen* har i mange Aar ved Selskabets Understöttelse arbeidet paa Supplementer til *Ihres Glossanum Sveo gothicum*. Da dette betydelige Arbeide var blevet færdigt, blev paa Selskabets Bekostning begyndt paa Trykningen. Ved det ulykkelige Bombardement i September 1807 afbrændte Bogtrykkerens Officin, og tilligemed de 20 allerede trykte Ark, og det som var endnu værre, Manuscriptet til disse Ark. Selskabet var saa heldig, at den flittige *Olafsen* i sin höie Alder af sine Klader og første Udkast udarbeidede et nyt Manuscript til den opbrændte Deel, hvilket blev afleveret kort för hans Död. Selskabet ejer altsaa Haandskrivet til disse Supplementer ganske fuldstændigt; og det troede at der, uagtet Papirets og Trykkerlönnsens immer stigende Dyrhed, burde giöres

et Forsög paa at udgive disse for den ældre Sproggrandskning vigtige Supplementer. Det har underhandlet med trende af vore bedste Forlæggere og Boghandlere; det har budet 20 Rigsdaler til Trykningshielp for hvert Ark; det forbeholdt sig selv blot nogle faae Exemplarer, og overlod den hele övrige Fordeel til Forlæggeren; men desuagtet har ingen villet paatage sig Trykningen, og dette Værks Udgave maae udsættes til bedre og for litterariske Bekiendtgjörelser heldigere Tider.

Til Hr. Professor og Ridder *Wiborg* var fra Flensborg indsendt en Model af en brændebesparende Ovn, som med Fordeel i mange Huse blev brugt i Flensborg. Den var af den Beskaffenhed at den i enhver endog i de sædvanlige og sletteste Kakkelovne med en Udgivt af henved 20 Rdlr. kan anbringes. Selskabet besluttede, at lade denne Indretning prøve og ved nöiagtige Forsög at bestemme dens Værd i Sammenligning med de sædvanlige Ovne; Etatsraad og Professor *Bugge* tilligemed Professor og Ridder *Wiborg* bleve anmodede om at anstille disse Forsög, og dertil at bruge den i Selskabets Forsamlings-Værelse staaende Kakkelovn, som er en sædvanlig stor firkantet Ovn med Tromle og Rör. Paa Pladen af Ovnen blev anbragt et Thermometer, paa Tromlen et andet, midt i Værelset det tredie, og i den yderste Ende af Værelset det fjerde Thermometer. Derefter blev ildet i Ovnen med en bestemt Vægt af Brænde, og Varme-Graden antegnet paa alle fire Thermometere hvert Qvarter fra Klokken 10 Formiddag til Klokken 3 Eftermiddag; hvorved man erholdt en sikker Kundskab om denne Ovns varmegiörende Evne og varmfordelende Kraft. Da Opfinderen af den forbedrede Indretning Hr. *Thaysen* fra Flensborg var her i Staden, blev han anmodet om selv at besörge Indretningen af de murede, samt op og ned-

gaaende Trækrör i ovenmeldte Ovn, hvilket han og havde den Godhed at besørge, og tillige at være nærværende ved alle Forsøgene. Thermometerne bleve ophængte paa de forhen anførte Stæder, og Ovnen ildet med samme Vægt af Brænde, som i det første Forsøg. Det blev da befundet 1.) at Ovnens Træk ej betydeligen var formindsket og ingen Røg i Værelset forarsaget. 2.) At Kakkellovns-Pladerne bleve meget hedere, men Tromlen og Røret meget mindre varmt end forhen. 3.) At Thermometerne i Midten og ved Enden af Værelset begge vare stegne nogle Grader høiere 4.) at den forøgede Varme vedvarede i længere Tid.

Da Selskabet ved disse Forsøg var blevet forvisset om denne Thaysenske Indretnings Fortrinlighed, besluttede det at sende Afskriver af Commissariernes Forsøg og Indberetning til det Kongelige Rentekammer, til det oeconomiske Velfærds Selskab, og til Selskabet for indenlandsk Kunstflid. Selskabet forhaaber, at denne nyttige brændebesparende og lidet bekostelige Indretning derved vil blive almindeligere bekiendt og ført i Brug her, ligesom den allerede meget bruges i Flensborg.

Den af adskillige mekaniske Opfindelser og Indretninger bekiendte Commerceraad *Marstrand* har til Selskabet indsendt en Afhandling om en nye Maade at anvende Dyrs Kræfter til Maskiners Bevægelse, anvendt ved en mekanisk Indretning til Deigs Æltning, tilligemed trede Tegninger. Selskabet anmode sin matematiske Classe tilligemed Professor og Ridder *Wiborg* at undersøge denne Indretning, og ved en Kraftmaaler eller paa anden Maade at bestemme Anstrengelsen af den Kraft, som Dyret anvender til Maskinens Bevægelse, og om Dyret i behørig Tid kan udholde.

dette Arbeide, naar det skal være varigt og vedholdende. Classen har ej endnu tilendebragt sine Undersøgelser i denne Sag.

Ligesom det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab fra dets første Tilværelse og Stiftelse 1743 har havt mange Prøver paa Regenternes Naade og kraftige Understøttelse, saa kan dette i Særdeleshed siges om Kong Christian den syvende. Ved en allernaadigst Resolution af 25 December 1767 skienkede han Selskabet en Kapital af 8000 Rdlr., af hvis Renter aarligen skal udsættes trede Premier, hver paa 50 Danske Ducater, for Opgaver i det mathematiske, physiske og historiske Fag, hvortil siden er kommet det fjerde Prisspørgsmaal i den senere oprettede philosophiske Classe. Formedelst Tidsomstændighederne og den derved foraarsagede høie Cours have Renterne af disse 8000 Rdlr. været aldeles utilstrækkelige til at betale Guldets Værd, og Selskabet har af sin egen Fonds Renter maattet tilskyde det manglende. Da nu den geographiske Landmaaling, den danske Ordbog og flere af Selskabets Foretagender medtage betydelige Udgivter i Forhold til alle Tings stigende Priser, og efter en anden kongelig Resolution af 5 October 1774 Selskabets Fond paa ingen Maade og ej under noget Paaskud maae angribes og forringes, saa har Selskabet fordristet sig at iadgaae til Hans Majestæt Kongen med en allerunderdanigst Ansøgning, at det allernaadigst maatte behage Hans Majestæt at tillægge, hvad enhver af disse Premie-Medailler koste mere end 100 Rdlr. Dansk Courant.

Vor allernaadigste Konge, som ved alle Leiligheder med sand Kongelig Gavnildhed understøtter Videnskabelige Foretagender og Videnskabernes Dyrkere, har ej heller ladet Selskabet savne sin høikongelige Naade og kraftige Understøttelse ved denne Leilighed.

Ved en allerhöiest kongelig Resolution af 21 Maj 1812 har det allernaadigst behaget Hans Kongelige Majestæt saaledes at resolve

”Paa hosfølgende allerunderdanigste Ansøgning fra Eratsraad
 ”og Professor Bugge paa det Danske Videnskabernes Selskabs
 ”Vegne ville Vi allernaadigst have bevilliget, at Udgivterne for
 ”de Guldmedailler, som vort Videnskabernes Selskab aarligen
 ”udlover for Premier for trende Prisopgaver, maae indtil vi-
 ”dere, og for saavidt de overstige 100 Rdlr. Dansk Courant
 ”for hver Medaille udbetales af vor Kasse.”

Denne kongelige Resolution er Selskabet communiceret ved en Skrivelse fra Finants-Collegiet af 30 Maj 1812, som tillige melder, at det vil anvise det overskydende over 100 Rdlr. Dansk Courant for hver Medaille, naar det derom vorder underrettet.

Ved denne Vor Allernaadigste Konges liberale Tænkemaade og ædelmodige Gavnildhed bliver Selskabet sat i Stand til aarligen at fremsætte Prisopgaver og at uddele Belønninger i alle dets fire Classer. Derved kan det vedblive at fortsætte en ærefuld Forbindelse med vore egne og fremmede Lærde. Derved kan det medvirke til vigtige Sandheders Undersøgelse og til nye Opfindelser, som kan være af megen Nytte i det borgerlige Selskab. Derved kan det bidrage til Videnskabernes Fremme, naar det kroner Flid og Talent med hæderlige Belønninger.

IV. De til Selskabet indsendte Afhandlinger, Böger og andre Sager.

Eratsraad og Professor *Fufs*, Ridder af St. Anne Ordenen og Secretair ved det Keiserlige Videnskabernes Academie i St. Petersborg,

har ved en Skrivelse i November 1811 indsendt det Keiserlige Academies Premie-Liste for 1812 og ved en anden Skrivelse i Maj 1812 ligeledes indsendt Prisopgaverne for 1813.

Hr. *Svanberg*, kongelig Astronom og Secretair ved det Kongelige Videnskabers Academie i Stockholm, takker paa bemeldte Academies Vegne for de det tilsendte Selskabets Skrifter for 1807, 1808, 1809, samt dets Premiers Bekiendtgjørelser i Aarene 1807-1811; og for de geographiske Carter No. 7 og No. 9 over Jylland. Ligeledes har det Stockholmske Academie tilsendt Selskabet sine Handlinger for Aarene 1806-1810.

Saaledes er den gamle og forrige venskabelige Forbindelse, som ved Krigen var afbrudt, igien fornyet imellem disse tvende Naboe-Instituter til Videnskabernes Fremme.

I Juli 1812 har det Stockholmske Academies anden Secretair Hr. *Olof Schwartz* tilstillet Selskabet Academiets Handlinger for 1811; og efter Selskabets Önske opgivet de geographiske Carter, som endnu mangler Academiet i den fuldstændige Samling. Ved Hr. *Liungberg*, Oberst-Lieutenant i det kongelige Svenske Ingenieur-Corps, og en Broder til Selskabets afdöde Medlem Etatsraad og Ridder *Liungberg*, har Selskabet været saa heldig til det Stockholmske Academie at kunne oversende ovenmeldte manglende Carter.

Fra Hr. Professor *Heine*, Ridder af den vestfalske Krone, er indsendt

Commentationes Societatis Regiæ Göttingensis recentiores. Volumen primum ad annos 1808-1811. Göttingæ 1811 in 4to.

Conspectus Sodalium Societatis Regiæ Scientiarum Göttingensis, quæstionum publice propositarum, et commentationum in consessibus

recitatarum per decursum 58 annorum inde ab anno 1751 usque ad annum 1808 exhibitus a Jeremia Davide Reusf, Göttingæ 1808.

Hr. *Silvestre de Sacy*, Secretair ved Historiens og Litteraturens Classe i det Franske Institut har tilstillet Selskabet følgende Skrivter.

Mémoires de l'Academie des inscriptions et des belles lettres
Tome 8me.

Relation de l'Égypte par Abd-allatif, Médecin Arabe de Bagdad, le tout traduit et enrichi de notes historiques et critiques par Mr. Silvestre de Sacy, à Paris 1810.

Cantique a l'occasion de la naissance du Roi de Rome, composée en Arabe par Michel Sabbagh et traduite en françois par Mr. Silvestre de Sacy.

Notice et extraits des manuscrits de la Bibliothèque impériale. Tom. VIII. à Paris 1810.

Fra det Keiserlige Videnskabernes Institut i Paris er fremsendt, Mémoires de la classe des sciences Mathématiques et physiques de l'Institut de France. Paris 1810.

Analyse des travaux de la classe des sciences mathématiques et physiques de l'institut Imperial pendant, l'année 1811; Partie mathématique Par Mr. le Chevalier Delambre. Partie physique par Mr. le Chevalier Cuvier.

Base du système métrique decimal ou mesure de l'arc du méridien, compris entre Dunkerque et Barcelone par M. M. Méchain et Delambre Tome 3me Paris. Paris 1810.

Hr. Kammerjunker *Neergaard* vedbliver at være Selskabet til Tieneste i alt mueligt, og han har havt den Uleilighed at besørge disse Bøger afsendte til Kiøbenhavn. Desuden har han til Selskabet indsendt

- a.) En Prospectus af et af ham udgivet kostbart og vigtigt Kunstværk: *Voyage pittoresque en Italie* hvoraf fallerede flere Hæfter er udkomne.
- b.) En Afhandling om det i Frankerig nyeligen opfundne og forbedrede Flintglas, som man paastaaer at være bedre end det engelske.
- c.) Adskillige andre litteræriske Efterretninger fra Paris.
Fra Paris er endvidere indkomne
- a.) *Doûtes et conjectures sur la Déesse Nèhalénniâ par Charles Pougens. Paris 1810.*
- b.) *Sur l'avantage, qu'on pourroit tirer des anciens auteurs françois par Théodore Lorin. Paris 1810.*
- c.) *Compte rendu d'une expérience tentée et des succes obtenus contre la morve et le farcin par Collaire. Paris 1810.*
- d.) *Essai sur la langue et la littérature chinoise, avec cinq Planches contenant des textes ehinois, accompagnée de traductions, de remarques et d'un commentaire littéraire et grammatical, Suivi de notes et d'un table alphabétique des mots chinois. Par J. P. Abel-Rémusat. à Paris 1811.*

Den berømte Chemiker i Berlin Hr. Geheimeraad *Hermsted* har tilstillet Selskabet hans Bog:

Anleitung zur practisch-oekonomischen Fabrikation des Sukkers. Berlin 1810.

Den svenske Vice-Consul i Genua har ved Hr. Baron *Schubart* indsent følgende af ham forfattet Skrivt: *Saggio istorico su gli Scaldi o antichi Poeti scandinavi di Jacobo Gråberg di Hemsö. Pisa 1811.*

Fra Paris og efter al Formodning fra Boghandler *Dentu* selv, ere følgende indsendt, som alt vedkommer hans Proces med *Malte Brunn*.

- a) *Moyen de parvenir en littérature, ou Mémoire à consulter sur une question de propriété littéraires, dans le quel on prouve, que le Sieur Malte Brun a copié littéralement une grande partie des oeuvres de Goslin, Lacroix, Walckenaer, Pinkerton, Puisant, Langlés et Solvyns par J. G. Dentu. à Paris 1811.*
- b.) *Preuve pour J. G. Dentu contre Malte Brun, dans le quel on démontre que le plagiat est une contre-façon.*
- c.) *Plaidoyer de Mr. le Bon pour J. G. Dentu centre Mr. Malte Brun.*
- d.) *Refutation du précis du Sieur Malte Brun pour J. G. Dentu.*

Af de offentlig Blade er det bekiendt, at Boghandler *Dentu* har ved Domstolene i Paris tabt sin Proces mod Hr. *Malte Brun*.

Fra Hr. *B. G. Saye*, Medlem af det keiserlige Franske Videnskabernes Institut, og som tillige kalder sig *Fondateur et Directeur* de là première école des mines, er indkommet en Skrivelse tilligemed en af ham udgivet Bog: *Moyen de remedier aux poisons végetaux, à ceux, qui sont produits par les substances métalliques, et au venin des animaux. à Paris 1811.*

Den Danske Consul *Krigsman* i Riga har til det kongelige Oeconomie- og Commerce-Collegium fremsendt en Bog fra Hofraad *Ferdinand Giese*, Professor ved Universitetet i Charkou, bemeldte Collegium har ved en Skrivelse tilstillet Selskabet dette Værk.

Lehrbuch der Pharmazie zum Gebrauch öffentlicher Vorlesungen und zur Selbstbelehrung, oder Chemie der Pflanzen und Thierkörper in pharmazeutischer Rücksicht mehrentheils nach eigenen Erfahrungen bearbeitet und in einer neuen Ordnung abgehandelt. Erster Abtheilung. Leipzig 1811. in 4to.

Hr. Hofraad og Doctor *Carl August Weinhold* har tilsendt Selskabet

Physicalische Versuche über den Magnetismus als scheinbaren Gegensatz des electro-chemischer Processes in der Natur. Meissen 1812 in 8to.

Selskabet har fra Forfatteren modtaget følgende Værk

Analyse des eaux thermales de Borcette, suivie de l'examen du gaz azote sulfuré, dégagé de sources sulfureuses tant d'Aix-la-Chapelle que de Borcette par Jean Pierre Monheim. à Paris 1811.

Fra Hr. Hofraad og Directeur for Natural-Theateret i Wien, samt Doctor i Medicinen *Carl Schreiber* er indløbet en Skrivelse til ligemed flere Exemplarer af følgende

Notitia collectionis insignis vermium intestinalium, et exhortatio ad commercium literariam, quo illa perficiatur et scientiæ et amatoribus reddatur communiter proficua. Naturæ scrutatoribus generatim, Entelminthologis autem speciadim dicata, ab administratione Cæsarei Regii Musei historiæ naturalis Wiennensis.

Fra Hr. *Gibert* den yngre i Paris, er ved en Skrivelse indsendt følgende chronologiske Værk

Prospectus raisonné et aperçu d'un nouveau système des tems, ou la Chronologie de l'écriture sainte, démontrée tant astronomiquement que géométriquement, et les véritables tems des traditions de tous les peuples de la terre, entièrement dévoilés par feu Mr. Gibert de l'Académie des inscriptions et des belles lettres, continué et achevé par son fils aîné, ancien directeur des fermes et des régies de France. à Paris 1811 in 4to.

Hr. *C. A. Semler* har tilstillet Selskabet

Versuch über die combinatorische Methode, ein Beitrag zur angewandte Logik und Methodik von Carl August Semler. Dresden 1811 in 8vo.

Ved Commissarierne for Landbruget i Holland og med en Skrivelse fra Hr. J. Kops er over Paris ankommet

Flora Batava ou descriptum des plantes, qui se trouvent dans les pays bas avec des figures entaille douce dessinées, gravées et colorées d'après la nature par et sous la direction de J. C. Sepp et fils, et rédigées par Jean Kops, Commissaire d'agriculture, Membre de la Société des sciences à Harlem et Membre Honoraire de la Société d'agriculture à Amsterdam, Tome XIme in 4to med 80 illuminerte Plader.

Fra det joniske Videnskabernes Academie er indkommet et Programme, angaaende dets udsatte Pris-Opgaver.

Ligeledes har Doctor van Marum, Directeur ved det Teylerske Museum og Secretair ved det Harlemske Videnskabernes Selskab fremsendt dette Selskabs Programme, som indeholder Bedømmelse for 1811 og en stor Mængde nye Spørgsmaale for 1812 og 1813, af hvilke dog en Deel ikkun ere locale og passende til de bataviske Stater.

Den kongelige Svenske Expeditions-Secretair Carl Magnus Schöerbing har tilligemed en udførlig Skrivelse fremsendt sit Forslag til en nye Matrikels Indretning i Sverrig, under Titel:

Nyt Beskatnings System, lämpadt til en ny Skatlægning; Prisskrift enligt hoyloflige Riksens Ständers Anmodan, Stockholm 1812, in 4to.

Baron Schubart, Kongelig Dansk Gesandt i Italien, og Storkors af Dannebrog-Ordenen, har paa Forfatterens Vegne fremsendt følgende Skrivt

Xenocratis de alimento ex aquatilibus cum interpretatione latina Johannis Baptistæ Rosarii, scholiis Conradi Gesneri et notis integris Johannis Friderici Franzii, accedunt novæ variantes lectivnes ex codicibus Manuscriptis depromptæ et animadversiones Diamantis Coray nunc primum editæ itemque adnotationes in Auctorem, addimenta in Glossarium Franzii, hodiernam Ishtologiam illustrantia; et lucubratio de piscium esu Cajetani de Ancona. Neapoli 1794.

Tilligemed en Skrivelse i det latinske Sprog er fra Hr. Mackenzie, Baronet, indsendt følgende Skrivt

Travels in the island of Iceland, during the Summer of the Year 1810 by Sir George Steuart Mackenzie, Baronet, Fellow of the Royal Society at Edinburg. Edinburg 1811 in 4to.

Det tilsendte Exemplar var pragtfuldt, indbundet i rødt Carduan, trykt paa Velin-Papir med 14 Kobberplader, fortreflige illuminerede, trende Carter over Island og desuden 12 mindre smukke Tegninger, aftrykte paa forskjellige Steder i Bogen-

Som et Beviis paa sin Taknemlighed for dette vakkere Værk og paa sin Agtelse for dets kyndige Forfatter har Selskabet sendt ham sine udgivne Afhandlinger og Skrifter samt den fuldstændige Samling af de geographiske Carter. Hr. Lieutenant von Wormskjold, som udrustet med mange Kundskaber og forsynet med gode Instrumenter, gjør en geographisk, botanisk og mineralogisk Reise til Grönland, har medtaget og besørget disse Sager til sin Bestemmelse.

V. Den geographiske Landmaaling.

Opmaalingen af Hertugdømmet Slesvig vil formodentligen i denne Sommer blive bragt til Ende, og en Deel af det nordre og østlige Holsteen samt Öen Femern blive bragt i Carte.

Formedelst Papirets og Trykkerlönnsens tiltagende Priser har Selskabet seet sig nødsaget til at forhøje Prisen for ethvert af de geographiske Carter til 3 Rdlr. D. C., og det forhaabes, at man endda vil finde denne Priis meget taalelig, billig og ringe, da alle Carte-Handlere her i Staden for fremmede Carter af meget mindre Størrelse og Skiönhed i Stikning tage fra 8 til 12 Rdlr. D. C.

I Bekiendtgjörelsen for forrige Aar har Selskabet anført, at Stikningen af *General-Cartet over Nörre Jylland* vil medtage en meget betydelig Summa, og at Selskabet var indgaaet med en allerunderdanigst Ansögning til Hans Majestät Kongen, at der allernaadigst maatte behage Hans Kongelige Majestät, istedetfor 250 Rdlr. D. C. som af den Kongelige Kasse udbetales til Hielp til et geographisk Carters Stikning, at tilstaae Selskabet en Understöttelse af 2000 Rdlr. D. C. til Stikningen af det Jydske General-Carte. Selskabet havde den allerunderdanigste Forhaabning, at det erholdte denne Hielp af en Monark, som med den ædleste Velvillie og med kongelig Gavnildhed ophielper alle de Foretagender, der sigte til det almindelige Bedste.

Selskabet er ej heller blevet skuffet i sin Forventning. Under 14 October 1811 har det allernaadigst behaget Hans kongelige Majestät paa Selskabets allerunderdanigste Ansögning saaledes at resolve.

”Vi ville allernaadigst have vort Videnskabers Selskab til
”Stikning af det geographiske General-Carte over Nörre Jylland

”bevilliget 2000 Rdlr. extraordinairt af vor Kasse istedetfor de sædvanlige 250 Rdlr., naar samme vorder færdigt.

Ved denne Kongelige Gavnildhed og kraftige Understøttelse bliver Selskabet sat i Stand til at udgive General-Cartet over Nørre Jylland, som ved mange Leiligheder vil lette Oversigten over det Hele af denne betydelige Deel af de Danske Stater.

Dette Carte har allerede siden September 1811 været overleveret til Kobberstikker *Angelo*. Med Ufortrødenhed og megen Flid har han arbejdet paa dette Carte, hvilket i Hensende til Størrelsen er det største og formedelst Situationen, Objecterne og Skrivtens Mængde det vanskeligste af alle de hidtil udgivne geographiske Carter. Det er allerede afcopieret paa Kobberpladen og Etsningen er fuldført, og nu arbejder Hr. *Angelo* med fuld Iver paa den øvrige Stikning af Situationen og Bogstaverne. Selskabet har det Haab, at dette store og meget vanskelige Carte hastigere vil blive færdigt og fremlagt til Salg, end man havde forventet, hvilket vil være Selskabet særdeles angent.

Cartet over den nordlige Deel af Fyen er stukket i Aaret 1780, og det andet fyenske Carte over den sydlige Deel er stukket i Aaret 1783. Af hver af disse Carter ere der vist tagne over 4000 Aftryk. Det er enhver Sagkyndig bekiendt, at naar man af en Kobberplade vedbliver at giøre alt for mange Aftryk, bliver de fine og mindre dybe Stræger i Pladen, saa aldeles afslitte og bortviskede ved Pladens idelige Afviskning for ethver Aftryk, at Pladen er aldeles forloren, og paa ingen Maade kan hielpes. Naar den derimod paa nyt opstikkes og retoucheres i rette Tid, da kan man paa nyt deraf erholde 3 à 4000 nye gode og tydelige Aftryk.

Dette er just Tilfældet med begge Pladerne over Fyen, at de fine Stræger begynde at slides formeget, saa at der ej kan giøres saa tydelige og gode Aftryk, som man ønskede; og dersom man fortfarer med at giøre Aftryk med dem, da vil de blive aldeles for-dærvede og ödelagte. Af den Aarsag er det uomgiængeligen fornö-dent og den alleryderste Tid, at de maae opstikkes; og saasnart Hr. *Angelo* har tilendebragt Stikningen af General-Carret over Jyl-land, er Opstikningen af begge de fyenske Carter det første Arbeide, hvormed han maae beskæftige sig; og Selskabet forhaaber at det af ovenanförte gyldige Aarsager maae undskyldes, at der imidlertid in-gen Aftryk kan giøres af de fyenske Carter.

Det allerførste Carte, som Selskabet udgav som en Pröve paa hvad man kunde forvente sig af dets geographiske Arbeider, var et meget *special Carte over Kiöbenhavns Amt* i stor Bestik. Af dette Carte ere tagne mange Aftryk; derefter blev det opstukket, og at-ter en stor Mængde Aftryk deraf giorte. Endeligen er det allerede for et Aar siden blevet saa afslidt og forbrugt, at deraf ingen flere Aftryk kan leveres.

Den Kongelige General-Quarttermester Stab har yttret det Önske, at der maatte giøres en nye Udgave af det speciale Carte over Kiö-benhavns Amt. Dette Amt er opmaalt i Aarene 1762 og 1763; og i de forløbne 50 Aar ere skeete mange vigtige Forbedringer og nyt-tige Forandringer med Fælledskabets Ophævelse, udflyttede Gaardes og nye Huses Opbygning, nye Vejes Anlæg og Mosers Udtörring; nogle Skove ere borttagne og andre ere plantede. Alle disse og flere saadanne Forandringer af Objecter og Beliggenhed bör alle, saavidt det er mueligt og Maalestokken det tillader, anlægges og anføres paa den nye Udgave af special Cartet over Kiöbenhavns Amt, hvilket

bör afbilde Landet saaledes, som det nu befindes, og ej saaledes, som det var i Aarene 1762 og 1763. Selskabet vil med megen Beredvillighed besörge en saadan nye Udgave, saasnart det er mueligt. Dette Cartes Construction og Tegning vil ikke finde nogen Vanskelighed. Hoved-Materialerne og Grundlaget dertil har Selskabet i sine egne trigonometriske og geographiske Opmaalinger. De nyere Forandringer venter det at kunne tilfoje deels af det Kongelige Rentekammers Matriculerings Carter, deels af General Qvartermester-Stabens Carter. Selskabet tvivler ikke paa, at man jo med den sædvanlige Beredvillighed fra begge Steder vil understötte et saa nyttigt Foretagende.

Imellem det Jydske Carte No. 7 og No. 9 har i alt for mange Aar været et Gab eller en Aabning som skulde udfyldes med Cartet No. 8, hvorpaa Kobberstikker *Sonne* har arbejdet i meget længere Tid, end Selskabet har ønsket. Endeligen er dette langvarige Carte blevet færdigt; og efter foregaaende sædvanlige Revision og Correction aftrykt, og fremlagt for Hans Majestæt Kongen og Regierings-Departementerne, og som sædvanligt, uddelt til Selskabets Medlemmer, samt bekiendtgjort til offentlig Salg. Kiendere vil finde, at dette Carte saavel i Henseende til Situationen som Bogstaverne er særdeles vel strukket, og dette Cartes Skönhed kan bidrage til at undskylde den lange Ophold.

VI. Den Danske Ordbog.

Den danske Ordbogs Udgivelse er i afvigte Aar blevet fremmet ved adskillige vigtige Bidrag. Commissionen har af Selskabet erhholdet til Afbenyttelse den afdöde *J. Olafsens* ypperlige Supplementer

til Ihres Glossarium Sveo-Gothicum tilligemed samme Sprogforskere's blandede Sprogbemærkninger, hverved, samt ved at have Adgang til *Biörn Haldurssons* under Trykken værende islandske Lexicon, Commissionen er bleven sat istand til fuldstændigere at oplyse de danske Røder af det gamle skandinaviske Sprog.

Bidragene til Dialect-Sproget ere blevne forøgede ved den afdøde *Edvard Storms* Samlinger af norske Ord, som Hr. Auditeur *Rasmussen* har indsendt. Hr. Pastor *Schade*, der allerede forhen har meddeelt vigtige Oplysninger om de jydsk Almuesprog, har forøget disse ved end fuldstændigere Bidrag til et jydsk Idiotikon. Fra Hr. Fuldmægtig *Meltzen* er giennem Hr. Professor *Nyerup* indsendt en saare indholdsrig Samling af vensysselske Ord og Talemaader, hvorpaa der har været anvendt megen Tid og Flid. Endeligen har Commissionen erhholdet et særdeles kiærkommet Beviis paa Deeltagelse i dets Virksomhed ved en af Hr. Biskop og Ridder *Bech* indsendt riig Samling af norske Ord og Talemaader i Aggershuus Stift.

Til Skrivtsprogets Berigelse ere følgende Skrivter og Værker blevne excerperede

- 1.) Oberauditeur *Rosenstand* *Goiskes* Krigsret og Samling af Rescripter ved Ritmester *Flindt*.
- 2.) Det 17de og 18de Bind af fysisk-oeconomisk-medico-chirurgisk Bibliothek, samt 1 til 5 Deel af det nye oeconomiske Bibliothek ved Pastor *Krogh*.
- 3.) *Kofod Ankers* samlede Skrivter og Licentiat *Bergsöes* Bog om Garverierne ved Candidat *Nybo*.
- 4.) Professor *Öehlenschlägers* poetiske Skrivter ved Bibliotheksecretair *Molbech*.
- 5.) *Arbos Hexameron* ved Candidat *Molbech*.

Desforuden har Commissionen havt den Fornöielse at modtage af Hr. Justitsraad og Professor *Kierulfs* efterladte Haandskrivter en Fortegnelse paa gode gamle Ord, der forekomme i den danske Oversættelse af Kongespeilet, og af Commissionens egen Medlem Justitsraad og Professor *Schow* trende Bind, indeholdende Samlinger af gode danske Ord, oplyste ved hosfoiede Exempler.

Selskabets Medlemmer Etatsraad *Wolf*, Justitsraad *Morville*, Professor *Fabricius* have tilstillet Commissionen foretrefflige og alphabetisk ordnede Samlinger. Contra-Admiral og Ridder *Löwenörn*, Conferentsraad og Ridder *Schlegel*, og Professor *Wad* have jevnlig med Beredvillighed meddeelt Commissionen forönskede Oplysninger.

Ved disse og ved de i foregaacnde Aaringer indkomne Bidrag var Ordforraaden til Bogstavet K saaledes foröget, at en nye General-Revision blev nödvendig. I det Commissionen fortsætter Revisionen af det Nyerupske Manuscript, maatte den anvende en Deel af de i afvigte Aar holdte 54 Möder paa at giöre det allerede gienemseete fuldstændigt til Trykken. Commissionen troede sig nu med sit Arbeide at være saavidt fremrykket, at der uden Frygt for Standsning kunde begyndes med Trykningen fra Nytaar 1812. Den foreslog for Selskabet strax at kiöbe Papiir, hvilket for de 80 Ark, dette Bogstav formodentligen vil udgiöre, efter de daværende Priser udgiörde den Summa 2750 Rdlr., om end Oplaget nedsættes fra 800 Exemplarer til 600. Hertil skulde endvidere lægges Tryknings-Omkostninger, hvilke ej heller vare ubetydelige.

Efterat Selskabet angaaende denne Udgivt havde hört sin Kasse-commissions Betænkning, og efterat nöie at have overlagt denne Sag i sine Möder, besluttede der, at saavel Papiirets Indkiøb som Trykningens Begyndelse skulde udsættes, indtil Manuscriptet af Bog-

stavet K var aldeles og fuldkommen færdigt, da Selskabet vil bestræbe sig for at giøre Udveje til de betydelige Udgivter, som Papir og Trykningen vil koste.

Imidlertid erkiender Selskabet den utrættede Virksomhed og den uegennyttige Flid, med hvilken Commissionen søger at fremme et saa hæderligt og vigtig National-Anliggende, at forskaffe en god Dansk Ordbog.

Imedens Commissionen saaledes var sysselsat med Bogstavet K, er de andre Bogstavers Revision ikke bleven forsömt. Manuscriptet over Bogstavet L var blevet tilstillet en smagfuld og sprogkyndig Embedsmand her i Staden og er af ham blevet beriget med skarp-sindige Bemærkninger og vigtige Tillæg. Det er siden blevet sendt til Professor *Örsted*, for at berigtiges i Henseende til de Physiken vedkommende Ord. Bogstavet M er blevet færdigt fra Bibliothek-Secretair *Molbech's* Haand. Det er udarbejdet med den Fuldstændighed og Nöiagtighed, som man kunde vente af hans Kundskaber og Iver for Sproggranskning, hvorpaa Commissionen har havt mange Prøver.

Ligesom i afvigte Aars Beretning om Ordbogen er meldet, arbejder Hr. Eratsraad *Mandix* paa Redactionen af Bogstavet R, Amanensis *Devegge* paa Bogstavet S, og Professor *Verlauff* paa Bogstavet T; naar disse Arbejder ere færdige, er der giort et betydeligt Skridt til Ordbogens Fremme.

Til Bogstavet V kan ventes classiske Bidrag fra en Hædersmand, hvis Medvirkning Selskabet neppe torde have haabet. Hans Excellence Hr. Geheime-Conferentsraad *Malling*, Storkors af Dannebroggen, har lovet at ville give didhörende Sprogbemærkninger, saavidt hans övrige Forretninger tillade det.

VII. De af Selskabet fremsatte Pris-Opgaver for Aaret 1813.

I den mathematiske Classe:

I adskillige matematiske Problemers Opløsning, især naar Mathematik anvendes til at beregne og bestemme Natur-Virkninger og Phænomena, forekommer undertiden følgende Række

$$\frac{1}{1 \cdot 3} + \frac{1}{5 \cdot 7} + \frac{1}{9 \cdot 11} + \frac{1}{13 \cdot 15} + \frac{1}{17 \cdot 19} + \text{etc.}$$

eller med et almindeligt Udtryk

$$\frac{a}{b \cdot (b+d)} + \frac{a}{(b+2d)(b+3d)} + \frac{a}{(b+4d)(b+5d)} + \text{etc.}$$

Man forlanger en Summations-Formel for denne Række, eller at man i det mindste angiver, hvorledes denne giøres hastigen af-tagende.

In solutione problematum physico-mathematicorum interdum occurrit hæc series.

$$\frac{1}{1 \cdot 3} + \frac{1}{5 \cdot 7} + \frac{1}{9 \cdot 11} + \frac{1}{13 \cdot 15} + \frac{1}{17 \cdot 19} + \text{etc.}$$

vel si terminis generalioribus hæc series exprimatur

$$\frac{a}{b \cdot (b+d)} + \frac{a}{(b+2d)(b+3d)} + \frac{a}{(b+4d)(b+5d)} + \text{etc.}$$

Desideratur invenire formulam summatoriam generalem hujus seriei aut saltem monstrare, quomodo in cito convergentem transformari possit.

2) *I den physiske Classe.*

Det er bekiendt, at enhver Syre bestaaer af et surgiørende Væsen eller Surstoffet og af et surblivende Substrat, som kaldes Basis eller Radicaler. Da der nu ere nogle Syrer, hvis Radical ej endnu er udfundet; saa udsætter Selskabet en Belønning for disse Radicalers Opdagelse.

Selskabet indseer Vanskeligheden og Vigtigheden af denne Opdagelse, og af den Aarsag vil det endog belønne den Forfatter, som med fuld Vished bestemmer det hidtil ubekjendte Radicale for en enkelt Syre.

Qvod liber acidum duas habet partes constitutivas. Pars una est oxigenium seu principium illud universale, qvod aciditatis causa efficiens est. Pars altera est substantia aut substratum, qvod accescere potest, qvodque basin vel radicale nominant.

Qvædam dantur acida, qvorum radicalia prorsus ignorantur. Societas præmio ornabit eum, qvi ignota hæc radicalia detegere valet.

Difficultatem hujus indaginis perspicit Societas, ideoque præmium discernatur ei, qvi unius solummodo acidi radicale, hucusque incognitum, detexerit.

3) *I den historiske Classe*

At samle og efter nøiagtig Tidsfølge at ordne alle Efterretninger, der henhøre til Historien om de tegnende og de med dem forbundne skiønne Kunsters Opkomst og Fremgang i de danske Stater indtil Aaret 1754.

Colligantur et ordine chronologico accurate disponantur omnes, qvæ habentur, relationes de historia artis delineatorix aliarumque huic affinium bellarum artium, de initiis earundem et progressibus in regionibus danicis usque ad annum 1754.

4) *I den philosophiske Classe*

Da Lovene for den saakaldede Idee-Association vel tilstrækkeligen ere udviklede, men den physiske Grund til samme er endnu næsten aldeles ubekjendt, saa spørges først, hvorvidt de Forsög, som hidtil ere giorte til enten af Organismen eller Forestillingsevnen at udfinde samme, med visse Modificationer kan bringes til at forklare denne Sag; dernæst hvis disse Forsög maae ansees som mislykkede, hvilken anden Theorie der da kan opfindes for at sætte den i Lys, og det saaledes, at Grunden til Vanens og Færdighedernes Magt deraf tillige bliver klar.

Cum leges illius nexus perceptionum, qvem associationem idearum vulgo nominant, satis jam explicatae sint, sed ejus ratio physica adhuc prorsus obscura sit; qværitur primum, qvatenus tentamina dudum facta ad hanc vel ex organica corporis fabrica vel ex ipsius animi indole explorandam, certis cautionibus adhibitis, inservire qveant; deinde si hac conamina forte parum profuisse videantur, qvæham alia via ineunda est, ut huic rei aliqua lux affundatur, et itaqvidem, ut consuetudinum et habituum vires et origines eodem modo simul apriantur.

For Besvarelsen af enhver af disse Opgaver giver Selskabet en Belønning af sin Medaille i Guld af 50 Danske Ducaters Værdie, naar det befinder Svaret at være grundigt, tilstrækkeigt og fyldestgiørende efter de i dette Programme opgivne Spørgsmaales Betingelser. Selskabet indbyder alle Lærde og Sagkyndige (Selskabets egne i de danske Stater boende Medlemmer undtagne) til at besvare disse Opgaver. Afhandlingerne kan skrives i det latinske, franske, engelske, tyske, svenske og danske Sprog uden Navn, men med Motto eller Devise, hvilken tillige skrives paa en forsejlet Seddel,

der indeholder Forfatterens fulde Navn, Stand, Embede og Opholdssted.

Priseskningerne for disse Opgaver maae indsendes til Selskabets Secretaire, Etatsraad og Professor *Thomas Bugge*, Ridder af Dannebrog, inden Udgangen af December 1813.

VIII. Et overordentlig Prisspørgsmaal, henhørende til den physiske Classe.

For en fyldestgiørende Besvarelse af følgende Spørgsmaal, som og kan gielde blot for det sønderfieliske Norge, udsætter en af Selskabets Æres-Medlemmer en Belønning af 200 Rdlr. D. C.

Gives der Fløtsbierge i Norge?

I det Tilfælde, at de der findes, maae efter Geognosiens Regler disse Bierges Arter, Sammensætning, Udstrækning, Strygende og Fald bestemmes; Fossilierne beskrives, som udgiøre deres Masse; Forsteneringer, som kunne findes i dem, angives, og Exemplarer af det, som oplyser Sagen, forevises. Dersom derimod ingen Fløtsbierge findes, maae man forklare Beskaffenheden af det Gipsmeel, som findee i GuldbRANDSDALEN, og af de Saltkilder, som forekomme flere Steder, saasom ved Tönsberg og ved Frideriksstad.

Quæritur, an in Norvegia dantur montes tertü ordinis, qui vulgo Fløtsbierge vocantur?

Si hi montes tertü ordinis revera existunt, juxta regulas Geognosixæ eorum species, structuram, extensionem et situm versus plagas mundi determinare oportet; fossilia, quæ massas eorum constituunt, describenda sunt; petrefacta, quæ in iis fortasse occurrunt, enumeranda, et specimina, quæ ad hanc rem illustrandam

pertinent, exhibenda sunt. Si vero montes tertii ordinis non repi-
antur, explicetur ratio et origo illius gypsi terræformis, quod in
Guldsbrandalia reperitur, nec non scaturiginum Muriaë communis,
quæ passim variis in locis veluti prope Tonsbergum et Fridericopolin
emanant.

Priseskningerne indsendes inden Udgangen af December 1813 til
Selskabets Secretair, Etatsraad *Bugge* paa sædvanlig Maade, da den
værdige Hædersmand, som udsætter denne Premie, har overladt
de indkomne Prisaftandlingers Bedømmelse til Selskabet.

IX. Priisopgaver efter de Thottiske og Classenske testa- mentariske Dispositioner.

Geheimeraad og Statsminister Grev *Otto Thott*, Ridder af Ele-
phanten, og Generalmajor *Classen*, Storkors af Dannebrogen, have
til Selskabet skienket Kapitaler, af hvis Renter aarligen skal udsæt-
tes Priis - Spørgsmaale. Ifølge heraf har Selskabet i Aaret 1800 ud-
givet et særskilt Programma, indeholdende 21 Opgaver, som ved-
komme den practiske Mechanik, Agerdyrkningen, Skovvæsenet og an-
dre Landhuusholdningens Grene. Nogle af disse Spørgsmaale ere
blevne besvarede og Belønninger derfor tilkiendte og udbetalte. An-
dre af disse Opgaver ere ligeledes fremsatte af Landhuusholdnings-
og andre oconomiske Selskabet, og blive altsaa her overflødige.
Af disse Aarsager gielder ovenmeldte i Aaret 1800 udgivne Program-
me nu ei længere; men de Opgaver, som Selskabet nu udsætter
efter det Thottiske og Classenske Testamenter, ere følgende:

Det Thottiske Legatum.

1. Under hvilke Omstændigheder befordres Væxten af de bekiendte og skadelige Huussvampe paa Bielker og Bræder i Bygninger? Hvorledes forhindres de fra at fremkomme? Og paa hvad Maade udryddes de af Huse, som allerede deraf ere angrebne?

Endskiönt flere Midler allerede ere bekiendte imod dette Onde, ønsker dog Selskabet, at der maatte udfindes endnu bedre og virksommere end de allerede bekiendte og hidtil anpriiste. Sagen er vigtig for Danmark, men især for Norge, hvor hele Huse ödelægges af en Svamp, der kaldes Sop. Man venter især derfra at erholde vigtige Efterretninger og Erfaringer, hvorledes dette Onde kan forebygges og afhielpes.

For dette Spørgsmaals Besvarelse udsættes en Belønning af 50 Rdlr.

2. Med hvilken Fordeel kan Gulerödder hos os dyrkes i det store til Føde for Huusdyr? Og hvilken Indflydelse har denne Føde paa disse Dyr, saasom paa Koens Melk, Smör og Ost?

Forfatteren maatte ved sammenlignende Forsög give en nöiagtig Beregning saavel over Bekostningerne ved deres Dyrkning, som om deres Værd i Forhold til andet Foder. De bekiendte engelske Annaler af Young give paa flere Steder Efterretning om den rigtigste Dyrkningsmaade, og Anledning til, hvorledes saadanne Beregninger bedst giöres.

For denne Opgave udloves en Belønning af 100 Rdlr. D. C.

3. Da Spelten (*Triticum Spelta*), den polske Hvede (*Triticum polonicum*) og andre Arter og Afarter af denne Kornsort dyrkes i andre Lande med større Fordeel end vor almindelige Vinter- og Sommerhvede, saa spørges, hvilke ere de Arter og Afarter af

Hvede, som kunde dyrkes hos os med størst Fordeel, med Hensyn til Egnenes og Jordbundens Forskiellighed?

Forsøgene med enhver Hvede-Art maatte anstilles paa et Stykke Land ei mindre end en halv Tønde eller 7000 Quadratalen. Tillige med Besvarelsen maatte indsendes Prøver og tørrede Exemplarer af de Hvedesorter, med hvilke man har anstillet Forsøgene. For Besvarelsen heraf udlover Selskabet en Belønning af 200 Rdlr. D. C.

4. Da der for Speltens Dyrkning er en ikke ubetydelig Hindring, at man mangler bekvemme Indretninger og Maskinerie til dens Afskalling; saa spørges, hvorledes skal en Speltmølle paa den bedste og hensigtsmæssigste Maade indrettes.

Møllens Construction maatte ved en tydelig Tegning eller ved god Model forklares, og tillige indsendes Prøver af den paa en saadan Mølle afskallede Spelt.

Selskabet giver derfor en Belønning af 100 Rdlr. D. C.

5. Hvilke Arter og Afarter af Havre ere de fordeelagtigste for de danske Provindser efter deres Beliggenhed og Jordbundens Beskaffenhed.

Forsøgene maatte ei anstilles paa mindre Strækninger end en halv Tønde Land; med Besvarelsen maae indsendes Prøver af de forsøgte Arter, og tillige gjøres nøiagtig Beregning og Sammenligning af deres Værd i Forhold til den almindelige Havre.

Denne Opgaves Besvarelse belønnes med 100 Rdlr. D. C.

6. Man forlanger en chemisk Undersøgelse af Törv, hvorved fornemligen maatte teges Hensyn til tvende Ting; først at bestemme Massen af den forbrændelige Substant i Törven, og dernæst at udforske Naturen af den Aske, som den ved sin Forbrænding efterlader sig. Den første Undersøgelse vil lære os Törvens Brugbarhed og Godhed som Brændematerial, og den anden vil bestemme Quantiteten og Qualiteten af dens Aske enten som Giödningsmiddel eller dens Anvendelse til andet Brug.

Da der er saa megen betydelig Forskiæl paa Törvemoserne i Dan-nemark, saa ønsker man, at den, som vil besvare dette Spørgsmaal, vælger Törv fra forskiellige af de største og betydeligste Moser helst beliggende ved Søekysterne, som maatte navngives og anføres, hvor de ere beliggende; til hvad Dybde man kan

optage Törvene enten som skaaren Törv eller som Pludder-Törv,
o. s. v.

For denne Opgaves Bèsvarelse gives en Belønning af 100
Rdlr. D. C.

Det Classenske Legat.

1. Hvilke ere de skadeligste Arter af Ukrud, som findes iblant Sæden i Dannemark eller Norge, og hvorledes udryddes de paa den sikkerste Maade og med den mindste Bekostning?

I Bèsvarelsen maatte gives rigtige, men korte Beskrivelser over Planterne tilligemed deres botaniske og provinciale Navne.

For den bedste Afhandling herom udsættes en Belønning af 100 Rdlr. D. C.

2. For den bedste Indretning af Seletöi, hvorved Hesten og Studen, uden at trykkes og beskadiges, kunde trække lettest og med størst Virkning, udsættes en Belønning af 100 Rdlr. D. C.

Det ønskes, at Forfatteren vil have Hensyn saavel til Seletöiers Indretning ved Landbrug, saasom ved Plove, Harver, Tromler, Høstvogne m. v., som og til Indretningen heraf ved tungere og svære Arbeide, saasom ved Lastvogne, Steenvogne, Kanoner o. s. v.

Selskabet vil belønne Afhandlinger, som kun have beskæftiget sig med at forbedre Seletöier til enkelt Brug, saasom til Plove, Lastvogne, Kanoner o. s. v., i Forhold til Vigtigheden af den i Forslag bragte Forbedring. Ligeledes vil det og belønne dem, som ikkun have taget Hensyn til Seletöier for Stude, alt i Forhold til Forslagets Nytte.

3. Efter Forsög, anstillede saavel andensteds som her, er det befundet, at man kan sprænge Stene og svære Træstammer, uden at nedstampe Krudtet, hvilket Arbeide er forbundet med nogen Fare for de Arbeidende, og uden at nedstampe Leer eller andet ovenpaa Krudtet. Det er ved Erfaring beviist, at Krudtet gjør sin fulde Virkning, naar Svoveltraaden blot gaer igiennem löst Sand. Paa denne Maade kan man lade let, hurtigen og uden mindste Fare.

Da Stenens Boring er langsom og kostbar, saa spørges, om der ei kan findes en lettere, hurtigere og mindre bekostelig Maade til Steenboring end den hidtil brugelige?

Forfatteren maatte omstændeligen beskrive den Maade, paa hvilken Huller af en given Diameter og Dybde ere borede. Tiden og Omkostningerne maatte anføres, og Sammenligning imellem den ældre og nyere Borings Maade anstilles.

Selskabet belønner denne Opfindelse med 50 Rdlr. D. C.

4. Da Jordkrebs ere til saa meget større Skade i Hauger, som de saa meget hyppige formere sig, saa spørges, hvorledes de paa den sikkerste og bedste Maade og i den korteste Tid kan udryddes? *Udrydningsmaaden maae fuldstændigen beskrives. og dens Paalidelighed bør ved virkelige og paa flere Steder anstillede Forsøg bevises.*

Selskabet giver derfor en Belønning af 50 Rdlr. D. C.

5. For den nyttigste og bedste Maskines enten væsentlige Forbedring eller aldeles nye Opfindelse, hvilken med Fordeel kan anvendes i Agerbruget eller Fabriker eller Bergværker i Kongens europæiske Stater, vil Selskabet give en Belønning fra 100 til 200 Rdlr. D. C. i Forhold til Opfindelsens eller Forbedringens Vigtighed. *Afhandlingen og Beskrivelsen maatte geleides med tydelige og behørigte Planer og Profiler af Maskinen eller med en god Model; og bør saavel ved Tegningen som Modellen, Maalestokken og dens Forhold til Maskinen i det store anføres. Selskabet bemærker. at de Forbedringer og Opfindelser, som ere udførte i det store, og ved Brug og Erfaring ere bekræftede, ville erholde Fortrinet for blotte Ideer til Forbedringer eller nye Opfindelser.*

Blotte Ideer til Maskiner ville ikke komme i Betragtning. medmindre de skulle være særdeles vigtige, og have en saa høj Grad af Rimelighed for sig, at man ej kan tvivle om, at jo den tilsigtede Virkning vil opnaaes.

6. Da man i mange Husholdninger og paa andre Ildsteder bruge Brænde og Tørv tilsammen, og Brændeasken derved blandes med Tørveasken, og bliver ubrugelig, saa spørges, om det er mueligt, ved Udludning eller paa anden Maade at adskille Brændeasken fra Tørveasken paa en saa fuldkommen sikker og ej bekostelig Maade, at denne saaledes rensede Lud kan bruges til Vaskning uden at efterlade Pletter paa Linnedet; til Sæbefabriker eller andet oeconomisk og technisk Brug ligesaa vel og sikkert som den sædvanlige alkaliske Lud?

Forfatteren maatte tydeligen beskrive den hele Fremgangsmaade. Det maatte anføres af hvilket Quantum Brænde og Tørv enten efter cubisk Maal eller Vægt den blandede Aske er frembragt, samt dennes Maal og Vægt.

Mængden af den rensede Lud og dens Styrke skal ligeledes anføres; tilligemed alle de til Rensningen paagaende Omkostninger; og Sammenligning giøres imellem denne Luds og den sædvanlige Luds Priser. Forsøg maae anstilles med denne rensede Luds forskjellige Auvendelser til oeconomic og technisk Brug; og Prøver af de derved frembragte Ting indsendes. Endeligen maae og Prøver indsendes af den blandede Aske, af den deraf rensede Lud, og af den tilsidst overblevne Tørveaske eller dens Lud.

For denne Opgaves Opløsning giver Selskabet en Belønning af 100 Rdlr. D. C.

Selskabet indbyder alle Sagkyndige (dets her i Staden varende Medlemmer undtagne) at indkomme med fuldstændige og paa Erfaring grundede Svar paa disse ovenstaaende og efter de Thottiske og Classenske Legater udsatte Priisopgaver. Istedet for at nævne sig, maatte de Æskende skrive deres Navn, Embede og Opholdssted i en forseglet Seddel med paategnet Devise, hvilken tillige maae findes paa Afhandlingen.

Disse Priisafhandlinger maae indsendes til Etatsraad og Professor *Thomas Bugge* inden Ugangen af Aaret 1813.

Alt ovenstaaende bekendtgjøres efter Selskabets Beslutning i dets Møde den 17 Julii 1812.

Thomas Bugge,
Selskabets Secretair.

Kiöbenhavn, 1812.

Trykt hos Sebastian Popp, Bogtrykker og Skrivtstöber.